

Pauruusoono aa tauraa yanaa aavaa Timotiinnani reeravai

Timotiinna kaano Yutayaa gioonnavai. Inna koova Ereengaa vaidivai. Ivo karaasa vaidivoono ausa hanigioo Pauruusaa tasipama nuainno varioo mmayaaya yoketaivaa gioonna kiaapuuya kiaa mmiravai. Pauruuso aa tauraa yanaa aavaa Timotiinnani roovaki taaravooma kuayauvai reeravai. Tauraa kuaivo unnakua aataruuyauvaara gioonna kiaapuuya nuunauyauvaki vauyauvaa ooqoo kianeeraivaara Timotiinna kiaa mmiravai. Tammaa kuaivo gioonna kiaapuuya nuunaida iira aataruuyauvaatama iya Anutuuqaa ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa mmira aataruuyauvaatama iyara haitatuura vaidiyaraatama tuginnama kiaa mminai rikiaateeraivaara Timotiinna kiaa mmiravai. Nnaagiai kuaivo Timotiiva Yisuu Kirisiinna mmoori vareera vaidi yoketaa tuanaavai varioo mmuakiaa mmoori aataru gioonna kiaapu ausa hanigiooya nuunaiyauvaa tuqinnama haitatuukiaiveeraivaara Pauruuso innani fafaara reeravaivee.

¹ Na Pauruusoono aa yanaa aavaa fafaarakiaunoo. Anutuuqo ti vitoo yoketaivau ti yapaivoota Yisuu Kirisiinnara ta faannakiaunnaivootama ni kiaani na Yisuu Kirisiinna kuaivaa varee nuaira aposoroo vaidivai variaunoo.

² Timotii-o, na Anutuuqaa kuaivaa i kiasa i mmi-aaduu a Yisuunnara kutaavaivee tunnaivaara a ni maapu tuanaavai roosiima variannanoo. Na aa yanaa aavaa aini fafaarakiaunoo.

Ti Napoova Anutuuqoota ti Udaanga Yisuu Kirisiivaatama kati aiyara yoketaama yaata utida aiyara boo tida ngiari ausa nuufaivaitana i mmida nnaasu variateeraivaara na yaata utuaunoo.

Vaidi unnakuaivaa kiasa mmiraiya ooqoo kianee

³ Na mmata Maketoniaa ivaki kuaa suaivaki na yaagueeqama kua tiee i kiasanoo: Yoosinna Epesiisa ivaki varianee, kiaaduu rikiee varunnaneema mmannammanna varianee. Variee gioonna kiaapu vooya ivaki varida hama safuuma Anutuuqaa kuaivaa gioonna kiaapuuya kiasa mmirama kiada unnakua tinniivaatama kiasa mmiaiya ooqoo kianee.

⁴ Iya uriiyauvaaraata ngiari taato nnaakukiaiya nnutu kaayauyauvaa fafaara raiyauvaaraatama ooqoo kianee. Iya iyauvaara yaata utida sabi kua sabi kua tida buaaru kiaavai. Iya itaama iiki-aivoono hama Anutuuqaa aataruuvaa kooyaa iya vitaivai. Iya Anutuuqaara kutaavaivee kiaivoono inna Anutuuqaa aataruuvaa kooyaa iya vitaivai.

⁵ Na iya ooqoo kianeera kiau kua oyaivo ataama vainoo. Gioonna kiaapuuya ngiariiyara ngiariiyara mmuduuya ruateera kiau vai. Fai iya aaki-aiyauvo yoketaa tuanaayauvai vaino iya yaata utiraiyauvo hama mmuaararavai iya mminai iya Yisuunnara kutaavaivee tida fai iya ngiariiyara ngiariiyara mmuduuya ruaravai.

⁶ Vaidi vooya itaama yoketaama varira aataruuvaa pikiada mmanna kuaiyauvaara sabi kua sabi

kuaiyauvaa ngiari kiaa mmi ngiari kiaa mmiida varida kumimakakiaavai.

⁷ Iya Anutuugaa mmaanna tuu kuaivaara gionna kiaapuuya kiaa mmida vitairaiya roosiima variaaree kiaa iida hama ngiari kiaa kuaivaa tuqinnama oyaivaa rikiada iya kuaivaa yaagueeqama kuaivaa hama tuqinnama oyaivaa rikiaavai.

⁸ Vaa ta taunnava. Anutuugaa mmaanna tuu kuaivo yoketaavai vaivai. Gionna kiaapu voovono ivaa arinaima rikioo safuuma varioo iino too inna fai yoketaavai vainaravai.

⁹ Ivaara aa kua aavaa arinaima rikiaatee. Mmaanna tuu kuaiyauvo hama gionna kiaapu safuuma varuuyara tiravai. Gionna kiaapuuya mmaanna tuu kuaivaa hatokada Anutuugaa kuaivaa rikiadaata yaatareeraiyara tiravai. Hama ngiari ausa mmuduuyaiyauvaa Anutuugaa mmiraiyaraata mminnamminnaa maisa vareeraiyaraatama tiravai. Hama yoketaama variraiyaraata Anutuugaa kuaivaara puruuka tiraiyaraatama gionna kiaapuuya ngiari kaano kooyaata ngiari vo gionna kiaapuuyaatama ruputuaani putuaiyaraatama Anutuugaa mmaanna tuu kuaivo tiravai.

¹⁰ Gionna kiaapu sabi heeraiyaraata vaidiiya ngiari tasipa ngiari tasipaani gionnaiya ngiari tasipa ngiari tasipaiyaraatama vaidiiya sikau iri-saiyauvaa varaaraivaara vaidi voovai mmuara hatauma kiada vitada viraiyaraata unnakua tiraiyaraatama kua radudeera suaivaki yaagueeqama unnakua tiraiyaraata Anutuugaa kua kutaivaa hatokeeraiyaraatama Anutuugaa mmaanna tuu kuaivo tiravai.

¹¹ Anutuuqaa kua kutaivo inna mmayaaya yoketaavai. Na gioonna kiaapuuya ivaa kiasa mmiaiveera mmooriivaa Anutuuqo ni miravai. Ii mmayaaya yoketaa ivo inna ari vookarai mmayaayavai Anutuuqo yoketaa tuanaivaasidiri tiiravai.

Anutuuqo Pauruusaara boo tuuvaara ivo innara yoketaavee tiravai

¹² Ni Udaanga Yisuu Kirisiiva ari yaagueegaivaa ni muduu rikiee na aikiooma mmoori va-roovaara na innara yoketaavee kiaunoo. Ivo ni mmataama kioo niyara aikiooma iinaravee kiasa kioo mmooriivaa ni muuvaara na innara yoketaavee kiaunoo.

¹³ Tauraa na innara maisa kua tiee innara maisa mmooriivaa iina inna kuaivaara haunninniina maisamaisama variaivaara hama ivo yaata utuoo ni ooqoo tiravai. Na hama innara arinaima rikiee kutaavaivee kiasa kiee kumimakama variaivaara ivo niyara kaayauma boo tioo hama ni ooqoo tiravai.

¹⁴ Ti Udaanga Anutuuqo ari vookaraama kati niyara yoketaama yaata utuduu na innara kutaavaivee tiee innara mmuduuya riravai. Yisuu Kirisiiva tiiki variivaara ta innara kutaavaivee tida innara mmuduuya ruaunnava.

¹⁵ Aa na tinara kua aavo inna kua kutaavai. Gioonna kiaapuuya ivaa arinaima rikiada ivaara kutaavaivee kiatee. Yisuu Kirisiiva mmatayaa tioo gioonna kiaapuuya mminnamminnaa maisaiyauvaa vareeraiya vitoo aataru yoketaivau yapaanaraivaara mmatayaa tiiravai. Gioonna kiaapu mminnamminnaa maisa vareeraiya mminnamminnaa maisaiyauvo kiisavai vaivai.

Ni mminnamminnaa maisa na varauyauvoono pinaavai vaivai.

¹⁶ Anutuugo hama ivaara yaata utirainno niyara kaayauma boo tiravai. Na vaidi maisavai variaaduu Yisuu Kirisiiva hokobama niyara faannaududuu na innara kutaavaivee tiravai. Yisuu Kirisiiva niyara hokobama faannauvaara nnaagiai variaaraiya teeda rikiada iyaatama innara kutaavaivee tida tupatupaa variraivaa varaaraivaara Anutuugo niyara kaayauma boo tiravai.

¹⁷ Anutuugo hama putirainno mmuaa tuanaavai nnaasu varikio hama voovoono ari avuuvaadiri kooyaa inna taivai. Nnaaru varuuyaata makee variayaata yapooma variaaraiyaatama ivo iya kieetavai varioo hama taikaanaravai. Gionna kiaapuuya innara yoketaavee kiasa kuaivo tupatupaa vaino inna nnutuuvo ngiau aapu tupatupaa itaavai nnaasu vakiaivee. Kua kutaa.

¹⁸ Ni maapu Timotii-o, aa na tinara kua aavaa fai na yaagueeqama i kiasa i mminaravai. Nnaaruaa vaidiia aiyara tuu kuaivaa kaanaivo na tinara kua ivaki vainoo. Iya tuu kuaivaara yaata utuee Anutuugaa mmooriivaara rapira vaidivai roosi-ima yaagueeqama dianee.

¹⁹ Diee vainna Yisuunnara kutaavaivee kianaivaa puaisa utuee i yaata utiraivau vai kua yoketaivaa nnaasu rikiee varianee. Vaidi vooya hama ngiari yaata utiraivau vai kua yoketaiyauvaa rikieerama kiada iya Yisuunnara kutaavaivee tiraivaa vaa pikiada eeyaara haruruaavai.

²⁰ Vaidiivaitana iyakidiri diaivaitana nnutuu-

vaitana Huminaiya Aresadereeya na Sataangaa mmi kiee pikiauuko ivaitana yaagueeqama utivai. Ivaitana Anutuugaara kua maisa kiaa aataruuvaa pikiaateeraivaara na ivaitana pikiauuko Sataango ivaitana utivai.

2

Ngia Anutuugaara nuunaira suaivaki ataama iikiatee

¹ Itaama vainai na aa tauraanaa kua aavaa yaagueeqama ngii giaa ngii minai rikiaatee. Mmuakiaa gioonna kiaapuuyara ngia yaaku varada Anutuugaata kua tida iyara inna yaparaida iyara yoketaayavee kiatee.

² Kieeta vaidiiyaraata mmuakiaa vaidi ti hataturaiyaraatama yaaku varaatee. Ta mmuaki-aaya ausa nuufaivaa varada tirooma varida Anutuugaara yaata utida mmuakiaa mmooriivaa safuuma iikiaaraivaara ti kieetaiyara yaaku varaatee.

³ Ta iyara yaaku varaunnaivo inna yoketaa aataruvai. Anutuugo ti vitoo yoketaivau ti yapaivoono ta itaama iikiaunnaivaa taikio inna yoketainoo.

⁴ Ivo mmuakiaa gioonna kiaapuuya inna kua kutaivaa arinaima rikiakio iya vitoo yoketaivau yapaanaraivaara inna yoketainoo.

⁵ Kua kutaa kuaivo ataama vainoo. Mmuuaa Anutuugo nnaasu varinoo. Tammaaki dii vaidiiivo gioonna kiaapuuya kuaivaa Anutuugaa kiaa mmioo inna kuaivaa iya kiaa mmira mmuaavoono inna Yisuu Kirisiivavee.

⁶ Ivo hama ariiyara yaata utirainno mmuakiaa gioonna kiaapuuya mminnamminnaa

maisaiyauvo iya yeena rau kiaivaa roosiima utuuvaa rukuasaanaraivaara yaata utuoo yatari sagaivau putiravai. Anutuugo mmuakiaa gioonna kiaapuuya vitoo yoketaivau yapaanara aataruuvo kooyaa vakiaiveera ivo suai mmataama kioovaki Yisuuva putiravai.

⁷ Na Anutuugaa kuaivaa varee nuaina gioonna kiaapuuya kiaa mminaraivaara Anutuugo ni mmataama kieeravai. Na ngiari vooipinnaiya ari kua kutaivaata innara kutaavaivee tiraivaatama iya kiaa mminaraivaara ni mmataama kieeravai. Hama na ivaara unnakua kiaunoo. Na kua kutaavai kiaunoo.

⁸ Itaama vaikiai vaidiiya mmuakiaa yoosinnaiyauvaki yaaku varaaraivaara ni yoketaunoo. Vaidi Anutuugaa mmooriivaara yaata utiraiya hama ausa nnannateera hama buaaru tirama kiada yoketaa tuanaaya varida yaaku varaaraivaara ni yoketaunoo.

⁹ Gioonnaiya ngiari uyira rairaiyauvaa hama koonnama uyida raida varirama kiada safuuma uyida tirooma variaaraivaara ni yoketaunoo. Iya hama ngiari kieeta yaasiyauvaa fiyyama kiada hama mmannaammannai mminnaiyauvaata sikau seeta roosii yoketaiyauvaatama rutaku kiada kaayau sikau kiada varaa uyira rairaiyauvaa hama iyauvaa uyida variaaraivaara ni yoketaunoo.

¹⁰ Hama iya itaama iiraida gioonnaiya ngiari-iyara kiaanoo: Vaa ta ausa hanigiaunnayavee, kiaa kiada mmoori yoketaivaa iikiaaneema iya mmoori yoketaivaa iikiaaraivaara ni yoketaunoo.

¹¹ Gioonnaiya kuaivaa rikiada kua seemuaa adida variyai inna iya yoketaayavee.

¹² Gioonnaiya Anutuuga kuaivaa vaidiiya kiaa mmida iyara diaaraivaara na ooqoo kiaunoo. Gioonnaiya kua seemuaa varida kuaivaa nnaasu rikiaatee.

¹³ Nnaaru Anutuugo Ataamaa tauraa iima kioo nnaagiai Evaanna iima kioovaara na itaa kua ki-aunoo.

¹⁴ Hama Ataamo Sataangaa unnakuaiava rikieeravai. Gioonnaivoono ivaa rikioo Anutuuga aataruuvaa hatokeeravai.

¹⁵ Fai gioonnaiya nnaakaraiya mmatada varida iya mmannammanna Yisuunnara kutaavaivee tida ngiari seenaiyara mmuduuya rida tirooma yoketaa tuanaaya varikio Anutuugo iya vitoo yoketaivau yapaanaravai.

3

Vaa ausa hanigieeraiyara haitatuura vaidiivaa variraivo ataama vaivai

¹ Aa kua aavo kua kutaavai. Fai vaidi voovoono vaa ausa hanigieeraiyara haitatuura mmoori-ivaara inna yoketaikio too varaanaree kiaa ivo mmoori yoketaivaa varaanara iivai.

² Itaama haitatuura vaidiivaa variraivo safu tuanaavai vaino ivo mmuaa nnaatavai varoo ari mmammaivo inna iikiatairaivaara tuqinnama haitatuunno tuqinnama yaata utuoo ari seenaiya tasipama yoketaama varioo nnauvaata yeennaivaatama vo yoosinnaivakidiri ngiayia mmioo Anutuuga kuaivaa gioonna kiaapuuya tuqinnama kiaa mmira vaidivai varinaravai.

³ Ivo hama kapikarai nnooriivaa nnoo kumi-makama varioo hama gioonna kiaapuuya ruputi-rama kioo tirooma varioo hama buaaru tioo hama sikauvaara pinaama mmuduuya rinaravai.

⁴ Ivo ari tasipama mmuaa nnauvaki variyaiyara tuqinnama dioo vainno ari nnaakaraiyara haitatuunai rikiada iya inna kuaivaa rikiada iida mmuakiaa suai innara yoketaakiaaravai.

⁵ Fai vaidi voovoono ari nnaata nnaakaraiyara hama tuqinnama dioo vainno fai dataama kioo ivo Anutuugaa gioonna kiaapu vaa ausa hanigieeraiyara tuqinnama haitatuunanannee? Hama yopeedavee.

⁶ Vaidi vaa ausa hanigieeraiyara haitatuura vaidiiivo ivo vaa tauraa ausa hanigia kioo yaagueeqama vari vaidivai varivai. Fai ivo ariiyara mannaka tioo mmannammanna itaama roo vioo vioo harurino too Anutuugo Sataangaa irisai maisaivaa mmuneema sa inna mmiaiveeraivaara ivo itaama yaagueeqama vari vaidivai varivai.

⁷ Gioonna kiaapu hama ausa hanigiaiyaano innara yoketaavaivee kiaa vaidivai varivai. Sa ivo Sataangaa kuaivo kobeevaa roosiima vaivaa rikioo haruruoo mmamma maisaivaa varaiveeraivaara ivo itaama yaagueeqama vari vaidivai varivai.

Ausa hanigieeraiyara haitatuuraivaa tasipama mmoori iira vaidiiya variraivo ataama vaivai

⁸ Vaa ausa hanigieeraiyara haitatuuraivaa tasi-pama mmoori iira vaidiiya fai mmuaikaraama yoketaama varida hama airi kua airi kua tiraida mmuaa kuavai nnaasu tida hama kaayau

kapikarai nnooriivaa nneeda hama ngiariiyara nnaasu yaata utida unnakua kiasa sikauyauvaa varaaravai.

⁹ Anutuuqaara kutaavaivee kiasa mmayaayaivo tauraa hataumaki vaivo aanna makee kooyaa vaivaa iya puaisa utida varida rikiakio iya yaata utiraiyauvaki yoketaavai nnaasu vainaravai.

¹⁰ Tauraa iya variraivaara iida taatee. Iida teekiai aikiooma varikiai ngia ee-oo tikiai iya haitatuura vaidiivaa tasipama mmoori varaatee.

¹¹ Iya nnaataiya mmuaikaraama yoketaama variaani ngiari seenaiya iyara kiaanoo: Inna kua rikiasa gioonayavee, kiasavai. Iya hama ngiari seenaiyara maisa kua maisa kuaiyauvaa tida varida murumuru tiraida tirooma varida ngiari mmamma iira aataruuvo iya iikiatairaivaara tuqinnama haitatuuda varida mmuakiasa mmoori aataruuyauvaa hama unnakua kiasa iikiaaravai.

¹² Vaidi vaa ausa hanigieeraiyara haitaturavaa tasipama mmoori varaa vaidiia fai mmuaavai mmuaavai mmuaa nnaatavai varada ngiari nnaakaraiyaraatama iya tasipama mmuaa nnauvaki variyaiyaraatama tuqinnama haitatuukiaaravai.

¹³ Itaa kiasa vaidiia ngiari mmooriiyauvaa yoketaama varakiai fai gioonaa kiaapuuya teeda iyara yoketaayavee kiasaravai. Iya itaama mmooriivaa iida Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiasa aataruuvaara iya yaagueeqama gioonaa kiaapuuya kiasa mmiaaravai.

Anutuuqaa kua voovai oyaivo hatauma vaivaa ta rikiaunnani vooya hama rikiasavai

¹⁴ Na kiisa suai aisi viee i taanara iina variee aa yanaa aavaa aini fafaarakiaunoo.

¹⁵ Fai na hama akiairaama aisi vinai aa yanaa aavaudiri a tee Anutuugaa raunna mmaapuuya datadataama variaaraivaara arinaima tee rikiaa-naravai. Anutuugo tupatupaa variraivaa raunna mmaapuuya vaa ausa hanigia kiada innara kutaavaivee kiaya variaanoo. Iya inna kua kutaivaa rikiaiya nnau kuabai tuunnaiyauvaa roosiima yaagueeqama dida vakiaavo inna kua kutaivo hirira roosiima iyayaa vainoo.

¹⁶ Anutuugaa kua voovai oyaivo hataumaki pinaavai vainoo. Fai vaidi voovoono hama yopeema ii kua ivaa hatokaanaravai. Ii kua ivaa oyaivo ataama vainoo.

Ivo vaidi mmatayaiya mmammaivaa varoo
 safuuma varuuvaa
 Mmannasa Yoketaivoono
 gionna kiaapuuya vitauduu
 aangeraiya inna toduu
 vaidiiya inna kua mmayaayaivaa
 mmuakiaa mmatavau varuuya kiaa
 mmuduu
 iya innara kutaavaivee tuduu
 Anutuugo inna vitoo ngiau aapu yapeera-
 vaivee.

4

Unnakua vaidiiya iikiaara kuavai

¹ Mmannasa Yoketaivo kooyaa tinoo: Fai suai nnaagiai vaidi vooya Yisuunnara kutaavaivee tiraivaa pikiada unnakua tira mmagia maisaiyakidiri nnii kuaiyauvaa rikiada

iida iya kias aataruuvaugiataama kuaaravaivee, tiivai.

² Ii aataru iyauvaa unnakua vaidiiya mmanna kuasiiyauvo korookiai kiaavai. Vaa iya yaata utiraivo kuminaikiai hameeta ngiari mminnamminnaa maisaiyauvaara rikiaavai.

³ Ii vaidi iya gioonna kiaapuuya kias mmida kiaanoo: Sa nnaata vaati varaatee. Yeenna vooyauvai sa nnaatee, kiaavai. Gioonna kiaapuuya vaa kua kutaivaa rikiaada Yisuunnara kutaavaivee kiaiya ii yeenna iyauvaara Anutuugaara yoke-taavee kias kiada nnaateeraivaara Anutuugo ii yeenna iyauvaa iiravai.

⁴ Mmuakias yeenna fayaiyauvaa Anutuugo uuyauvo yoketaayauvaivee. Sa vo yeenna fayai voovaa haipavee kiatee. Mmuakias yeenna fayaiyauvaara yaaku varada yoketaavee kias kiada varada nnaarayauvaivee.

⁵ Ngia itaama yaaku varada Anutuugaa kuaivaara yaata utida yoketaavee kuaivaara Anutuugo iyauvaara inna aikioo yoketaayauvaivee tiivai.

Timotiiva Yisuu Kirisiinna mmoori vareera ngiaammuau yoketaavai variravai

⁶ Fai a ii kua iyauvaa vaa ausa hanigieeraiya kias mmiee fai a Yisuu Kirisiinna mmoori vareera ngiaammuau yoketaavai varinaravai. Fai a itaama variee Yisuunnara kutaavaivee tira kuaivaa mmannammanna yeenna nneerayaama nnee nnee aataru yoketaivau vaa a kuannaivau mmannammanna kuanaravo fai kooyaa vainaravai.

⁷ Gioonna kiaapuuya hama Anutuuqaa tiraيدا sabi kuaiyauvaata uriiyauvaatama kiaiayuvaa sa iyauvaa rikiaanee. Anutuuqaa aataru yoketaivau nuainna arinaima taanaraivaara iinnanna tee ivau yaagueeqama varianee.

⁸ Vaidi voovoono ari mmammaivo yaagueeqama vakiaiveera vo mmoori vo mmooriivaa varaivo inna ivo kiisama yoketaivai. Ivo Anutuuqaa aataru yoketaivau yaagueeqama variivo inna ivo pinaama yoketaivai. Anutuuqo aanna ivo variivaa tuqinnoo yapooma ivo varinaraivaatama tuqinnaanaraivaara inna ivo pinaama yoketaivai.

⁹ Ii kua ivo kua kutaa kuavai vaivai. Ta ivaa rikiada varada ivaara kutaavaivee kiaaraivo inna yoketaavai.

¹⁰ Anutuuqo tupatupaa variivoono mmuakiaa gioonna kiaapuuya vitoo yoketaivau yapaanaree kiaa tiivoono gioonna kiaapuuya innara kutaavaivee kiaiya vitoo yoketaivau yapaanaravai. Ta innara kutaavaivee tida innara faannaida variaunnaivaara ta yaagueeqama kiada mmoori varada variaunnaano.

¹¹ Ii kua iyauvaa iikiateera yaagueeqama kiee kua tiee gioonna kiaapuuya kiaa mmiee varianee.

¹² A ngiaammuai karaasavai variannaivaara sa gioonna kiaapuuya aiyara maisavaivee kiateeraivaara ataama iikiane. Gioonna kiaapu Yisuunnara kutaavaivee kiaiya aataru yoketaivaa iya vitaakiane. A kua kiannaivaata a iikiannaivaatama a gioonna kiaapuuyara mmuduuya ruannaivaata Yisuunnara kutaavaivee kiannaivaatama yoketaama iinna

variee hama sabi nuaira aataruuvaara yaata utuee iikiannaivaatama iya vitainai fai iya i nnunneepaneema iikiaaravai.

¹³ Anutuugaa kua fafaaraivaa gioonna kiaapuuya avuuyauvunu diitee iya rikiaateera jaaruee ivaa iya kiaa mmiee oyaivaa kiaa kookiee kianee. Mmannammanna itaama nnaasu variee iinanai na nnaagiai aisi kuanaravai.

¹⁴ Mmannasa Yoketaivo kati i mmuu yaagueeqaivaa a varee mmooriivaa mmannammanna iikiane. Ii yaagueeqa ivaara forofetaiya kua tuduu vaa ausa hanigieeraiya kieeta vaidiiya ngiari yaakuuyauvaa iiyaa utuu suaivaki a vareeravai.

¹⁵ Ii na i kiaa i mmiau kua iyauvaara nnaasu yaata utuee mmooriivaa mmannammanna iikiane. A varia ree viee viee yaataranai mmuakiaa gioonna kiaapuuya taateeraivaara itaama iikiane.

¹⁶ Aiyara tuqinnama haitatuuma tee kuaivaa a gioonna kiaapuuya kiaa mmiannaivaara tuqinnama yaata utuane. Ii mmoori yoketaa iyauvaa mmannammanna iikiane. Fai a aikiooma iino fai Anutuugo i vitoo yoketaivau i yapoo a kianna kuaivaa rikiaiyaatama vitoo yoketaivau yapaa-naravaivee.

5

Gioonna kiaapu Yisuunnara kutaavaivee kiiyara

eenoo ataama iikiane.

¹ Sa vaidi yokovaiyaata yaagueeqama kiese kua kiane. A ai koonna tuanaivaata yamaa kua

kiannaneema iyaatama yamaa kua kianee. Vaidi karaasaiyara ni gata vayaiyavee kiaa iyaatama yamaa kua kianee.

² Gioonna vaa yokovaakiaiayara ni noovainavee kiaa iyaata yamaa kua kianee. Gioonna karaasaiyara ni nunna nayaayavee kiaa iyaatama yamaa kua kianee. Sa sabi aataruuvaa isareera kuaivaa tasipama kiee iyaata kianee.

³ Gioonna muaadaiya hama seenataiyara tuqinnaanee.

⁴ Fai gioonna muaadaivaa nnaakaraiya varida iyaata inna nneediyyaatama tauraa Anutuuoqaa aataruuvaugiataama ngiari kaanaara tuqinnaatee. Iya itaida ngiari kaano kooyaata ngiari taato nnaakukiaiya iyara uu mmooriivaa irisaivaa iiki-aaravai. Anutuuoqo ivaara iya teeno inna yoke-tainaravai.

⁵ Gioonna muaada tuanaivo hama inna seena innara tuqinneeraataivoono tinoo: Anutuuoqo ni tuqinnaanaravee, kiaa kioo mmannammanna yaaku varoo heenagieena ikiannagisanna inna yaparainno tinoo: Anutuuoqo, ni tasipama varianee, tiivai.

⁶ Gioonna muaadaivo mmamma iira aataruuvaa nnaasu yaata utuoo iivo inna variivo putiraivaa roosiima varivai.

⁷ Gioonna kiaapuuya sa muaada gioonnaiyara maisavee kiateeraivaara ii kua ivaa yaagueeqama iyaata ngiari seenaiyyaatama kiaa mmianee.

⁸ Gioonna kiaapu voovoono hama ari mmuaa kiauyaraata ari seena nnunna nnayaa kata vayaa kaano kooyaraatama tuqinnaanaraivo vaa ivo Yisuunnara kutaavaivee tii aataruuvaa pikioo

hama ausa hanigieeraiya maisama varira aataru-
uvaa yaatara kioo maisa tuanaavai varivai.

⁹ Ausa hanigieeraiya muaada gioonnaiya tuqinnaateeraivaara iya nnutuuyauvaa yanaivau raanee. Yokovaa gioonna muaadaivaa nuanuuvo taaravooma vaidi yuku yaaku taika kiaikio (60) varii gioonnaivo mmuaa vaativai nnaasu varaikio putiivaa nnutuuvaa raanee.

¹⁰ Ii gioonna ivaara gioonna kiaapuuya kiaanoo: Ivo mmoori yoketaivaa iivaivee, kiaivo vaa ivo ari nnaakaraiyara tuqinnama haitatuukiai iya yoketaama variaavai. Ivo ngiari voopinnaiya ngiaavo ari nnauvakira iya maavee kiasa kioo iya tuqinnoo aduoo varioo Anutuuqaa gioonna kiaapuuyara tuqinnoo gioonna kiaapu mmuaararavaa varaiyara tuqinnoo mmuakiasa mmoori yoketaiyauvaa mmannammanna iivai. Ii gioonna itaama iikiasa iya nnutuudaa raanee.

¹¹ Sa gioonna karaasa muaadaya variyaiya nnutuuyauvaa raanee. Iya vaati varaatainai fai iya Yisuu Kirisiinna mmooka hanigia mmida vaatiiya varaaravai.

¹² Ivaara iya tauraa Yisuunnaata kua yeena rau kioo kuaivaa hatokakio fai koonnainaravai.

¹³ Iya mmoori vareeraivaara iya pirisaikiai kati varida mmuakiasa nnauyauvaki reeri te reeri tema rada nookiaavai. Hama mmoori vareera kati varira aataruuvaa yaatारेera maisai aataru voovaata iya iikiaavai. Iya maisa kuaivaa ngiari seenaiyara murumuru tida vooya kuaiyauvaa mmuararama rada tida varida sabi kuaiyauvaa iya hama kua kiataama kiadaata kua kiaavai.

¹⁴ Itaama vainai gioonna karaasa muaadaya

variayia vaatiiya varada nnaakaraiya mmatada ngiari nnauyauvaa tuqinnaaraivaara ni yoke-tainoo. Fai iya itaikio ta vaa ausa hanigieeraiya hama ti nnammutuaiya tiyara maisa kua kiaara aataruuvootainaravai.

¹⁵ Gioonna muaada vooya vaa ausa hanigia ki-ada variaa aataruuvaa pikiada Sataangaa aataru-uvau kuaivaara na itaa kua kiaunoo.

¹⁶ Gioonna voovoono Yisuunnara kutaavaivee tiivoono ari mmuaa kiauyakidiri muaadaya varikio ivoono iyara tuqinnaivee. Fai ivo itaama iinai gioonna kiaapu vaa ausa hanigiaiya ii gioonna muaada iya tuqinnaaraivaara hama yaata utaaravai. Iyaano gioonna muaada hama seenaataiyara tuqinnaateeraivaara na itaa kua kiaunoo.

¹⁷ Vaa ausa hanigiaiya kieeta vaidiyya yoke-taama gioonna kiaapuuyara haitatuukiaiyyara yaata utida sikauyauvaa ngia makemakee iya mmiaiyyauvaa kava vooneetu mmuaikaraama iya mmiaaraivaara yaata utuatee. Iyakidiri vaidi vooya Anutuugaa kuaivaa kua kookieema kiada kua mmiraivaara mmoori yaagueeqama varaiyara tuqinnama yaata utida itaama iikiaaraivaara yaata utuatee.

¹⁸ Ivaara Anutuugaa kua fafaaraivo vainno puara burimakauvo mmoori irisaivaa yeenna nnaiveeraivaara tiao tinoo: Puara burimakauvo yeenna vuitaiyyauvaa mmataivau hatoka kiaavo vaiyyauvaa yukuaadiri raa raudodoono too uru-uyauvo rusitioo mmataivau vaino too nneenai sa inna avaiyau yeena rammuanee. Pikino nnaivee, tikio rikioo vo kua voovoono tinoo: Vaidiivo mmoori varaivaa irisaiyauvo vaiyyauvaa

inna mmikio varaivee. Kua fafaaraivo itaa kua tiivai.

¹⁹ Fai vaidi mmuaa voovoono vaa ausa hanigieeraiya kieeta vaidiivaaki kua pinaivaa yapanai sa inna kuaivaa rikiaanee. Fai vaidi taaravaitananee vara taaravoomaano kua pinaivaa innaki yapakiai inna aikioo iya kuaivaa rikiaanee.

²⁰ Vaa ausa hanigieeraiya kieeta vaidiia fai mminnamminnaa maisaivaa mmannammanna varakiai yaagueeqama mmuakiaa gioonna kiaapuuya avuuyauvunu kooyaa ivaara iya kianee. Tinai rikiada ivaara gioonna kiaapuuyaatama rikiada aatuukiateeraivaara itaama kooyaa iya kianee.

²¹ Anutuuqaa avuuvaunnaatama Yisuu Kirisi-inna avuuvaunnaata aangeraa Anutuuqo ariiniee kiaa mmataama kaiya avuuyauvunuaatama na yaagueeqama i kiaa i mmiee kiaunoo: Ii kua ivaa na i kiaa i mmiauvaa rikiee iikianee. Inna variee sa vo vaidivaara maisavee tiee voovaara yoke-taavee kianee. Mmuakiaa mmoori a iikiannaivaa sa mmuaavaara nnaasu yaata utuee iikianee, ki-aunoo.

²² Anutuuqaa mmoori varaiveera kiaa sa akiairaama ai yaakuuvaitana vaidi voovaayaa yapa kiee inna mmataakianee. Ari vo vaidivoono mminnamminnaa maisa varaivaa sa eetama varaanee. Yoketaama nnaasu varinaraivaara mmoori varaanee.

²³ Sa nnooriivaa nnaasu nnaanee. A make-makee i nniitaraivaara tiee kiisama vuaina su-uyaivaa nneeno i ausaivo yoketaakiaivee.

²⁴ Hama Anutuuqo gioonna kiaapuuya yaparaira suaivo nnikio vaa tauraa gioonna

kiaapu vooya mminnamminnaa maisaiyauvo kooyaa vainoo. Gionna kiaapu vooya mminnamminnaa maisaiyauvo fai nnaagiai nnaasu kooyaa vainaravai.

²⁵ Mmuaikaraama gionna kiaapu vooya mmoori yoketaiyauvaa iikiaiyouvo kooyaa vainoo. Vooya mmoori yoketaiyauvaa haumaki iikiaiyouvo fai hama yopeema haumaki vainaravai. Fai kooyaa vainaravaivee.

6

¹ Gionna kiaapu sikaunnaadiri yookaama kiaani mmoori vareera mmuakiaaya ngii haitatuuraiyara kua yoketaivaa tida iya nnutuuyauvaa ngiau aapu yapaateeraivaara yaata utida mmooriiyauvaa iikiatee. Gionna kiaapuuya Anutuuoqaa nnutuuvaaraata inna kuaivaaraatama sa maisa kua kiateeraivaara itaama iikiatee.

² Ngii haitatuuraiya vaa ausa hanigaiyara yaata utuatee. Ngia mmoori vareera gionna kiaapuuyaata ngii haitatuuraiyaatama vaa Yisuunnara kutaavaivee kua kiada mmuaakaraama variaivaara sa iya kuaivaara haunninniikiatee. Iya hama Yisuunnara kutaavaivee tira suaivaki ngia kiisama mmoori yoketaivaa iyara iikiaavai. Anna makee ngia pinaama mmoori yoketaivaa iyara iikiatee. Anutuuoqo iyara mmuduuya ruaikiai iya vaa Yisuunnara kutaavaivee kiayara ngia mmooriivaava iikiaivaara pinaama mmoori yoketaivaa iyara iikiatee.

Pauruuso unnakua kuaivaa kua mmira

vaidiyyaraata yoketaa mminnaa

tuanaiyauvaaraatama tiravai

A ii na kiau kua iyauvaa gioonna kiaapuuya tuqinnama kiee kiaa kookieema kiee variee iya vita vitaakianee.

³ Vaidi voovoono ari vo kuavai gioonna kiaapuuya kiaa mmioo hama ti Udaanga Yisuu Kirisiinna kua kutaivaata Anutuuqaa aataru yoke-taivaatama iya kiaa mmiivo

⁴⁻⁵ ariiyara pinaama mannaka tioo hama kua voovai arinaima rikiaivai. Inna yaata tinniivo koonnama vaivaara ivo kuaivaa oyaivaara tuoo varioo inna kiatakiatainno nnaasu varikio rapiraivootama innaki yaagueeqama vaivai. Ivo itaama iikiai rikiada vooyaata ivakidiri ngiari yaatara ngiari yaatarakiaivaara iya nnannataikiai varida ngiariiki ngiariiki yaagueeqa kuaivaa tida varida ngiariiyara ngiariiyara kua maisa tida ngiari seenaiyara maisama yaata utuaavai. Iya ngiari tinniiyauvunudiri yaata utida kiaanoo: Ta Anutuuqaa aataruuvau vida kaayau sikau hoonaiyauvaa varaaravee, kiaavai.

⁶ Mo fai gioonna kiaapu voovoono innasi vai mminnaiyauvaara aikioovaivee kiaa kioo Anutuuqaa aataruuvaara yaata utuoo ivaa iinno fai yoketaama ari vookaraama varinaravai.

⁷ Ti kaanokiaiya ti mmatoo suaivaki hama mminnamminnaiyauvaa tasipama ti mmateeravai. Ti putira suaivaki hama ta mminnamminnaiyauvaa tasipama varada kuaaravai.

⁸ Ivaaraida mo fai ta aikiooma yeenna nneeda ti mmammaiyauvunu aikiooma uyira rairaiyauvaa yapada fai ta tiisi vai mminnaiyauvaara inna aikioovaivee kiaaravai.

⁹ Vaidi vooya kaayauma mmatayaa diaa mminnamminnaiyauvaara iya mmuduuya rida ivaara nnaasu yaata utuaavo iya haruriraivo iya mmookaivaki vaikiainnaata iya mmannammanna itaida variaanoo. Iya itaa kiaa aataruuyauvo kobeevaki fayaiivo haanara iivaa roosiima iya mmamma iira aataru maisamaisaiyauvaa iya varaata varaataikiai iya yaata duunaiya iirayaama iikiaavai. Ii aataru iyauvoono iya puaisa utikiai maisama varida putuaavai.

¹⁰ Mminnamminnaa maisaiyauvaa vareeraivaa oyaivoonno sikau vareeraivaara mmuduuya riraivovee. Vaidi vooya sikauyauvaara ngiari ausaiyauvo diitoo iya varaataududuu Anutuugaara kutaavaivee tira aataruuvaa vaa pikiada irisaivaa kaayau iya ausa mmuaararoorvaa vareeravai.

Pauruuso Timotiiva ataama variaiveeraivaara inna kiaa mmiravai

¹¹ A Anutuugaa vaidi tuanaikua eenoo iya iikiaa maisa mmooriyauvaa mmooka hanigia mmianee. Anutuugo variivaugiataama safuuma variee innara kutaavaivee tiee i seenaiyara mmuduuya ruee mmuaararaivo aisi vainainnaata inna aataruuvau yaagueeqararama kiee variee tirooma varinaraivaara yaagueeqama mmooriivaa iikianee.

12 Vaidiyya isareeraivaara ngiari yaatara ngiari yaatara kiaaneema a Yisuu Kirisiinnara kutaavaivee kiannaivaara Anutuuoqaa mmooriivaa yaagueeqararama kiee iikianee. Iinnanna irisaivaa tupatupaa variraivaa aiyara varaanee. A gioonna kiaapu kaayauya avuuyauvunu vaa na ausa hanigiauvaivee tira suaivaki tupatupaa variraivaa varaaneeraivaara Anutuuoqo aiyara maavee tiravai.

13 Anutuuoqo mmuakiaa mminnamminnaiyauvaa variraiyauvaa mmiraiivaa avuuvaunnaata Yisuu Kirisiiva kieeta vaidi Podii Piratuusaasi vioo ari kuaiyauvaa safuuma inna kiaa mmiraiivaa avuuvaunnaatama na yaagueeqama aiyara ataa kua kiaunoo:

14 Ti Udaanga Yisuu Kirisiiva tiinara suaivaara faannainna variee na i kiaa i mmiau kuaiyaa rikiee inna mmannammanna yoketaama variee sa mminnamminnaa maisaivaa varaanee, kiaunoo.

15 Anutuuoqo ari mmataama kioo suaivau ari Mmaapuuvaa kooyaa ti vitainaravai. Anutuuoqo nnaasu ti kieeta yoketaavai varioo mmuakiaa kieetaiyara kieeta tuanaavai varivai. Ivo ti Udaangavai varioo mmuakiaa udaangaiyara Udaanga tuanaavai varivai.

16 Ivo nnaasu hama putirainno mmeekia ari vookaravaki varikiai hama gioonna kiaapuuya yopeema ivaki kuaavai. Hama gioonna kiaapu voovoono inna taivai. Fai hama yopeema gioonna kiaapu voovoono inna taanaravai. Inna nnu-tuuvo tupatupaa ngiau aapuuvaki vaino inna yaagueeqaivo tupatupaa itaavai nnaasu vaiki-

aivee. Kua kutaa.

¹⁷ Gioonna kiaapuuya mmatayaa diaa mmin-naiyauvo kaayau iya suvuaiya yaagueeqama kiee kiaa mmiee kianee: Sa ngiingiiyara mannaka tida sikau hoona taikaanaraiyauvaara yaata utuatee. Iyauvaa varada mmata aavau yoketaama variaaraivaara sa ivaara faannaida variatee. Anutuugo ngii tasipanai yoketaama variaaraivaara nnaasu faannaida variatee. Ta yoketaama sirigaida variateeraivaara ivoono mmuakiaa mminnaiyauvaa kati ti mmivaivee,

¹⁸ kiaa kiee vo kuavai iya kiaa mmiee kianee: Mmooi yoketaivaa iikiatee. Iikio yoketaama iira aataruuvo ngii suvuainai mminnaiyauvaa ngii seenaiyaatama mmiaaraivaara teeraida variatee. Iya itaa kua kiaa mmiee kianee.

¹⁹ Fai iya itaama iida iya yoketaama iira aataruuvaa irisai yoketaivaa ngiariini yapakiokio mmannammanna yaagueeqama vainanai yapooma iya variaaraivakiaatama mmannammanna itaavai vainaravai. Iya varira tuanaivaa fai varaaraivaara fai iya itaama iikiaaravai.

²⁰ Timotii-o, mmuakiaa kua mmooi aataruu-vaa Anutuugo i mmiivaa tuqinnama haitatuuma taa kiee iikianee. Gioonna kiaapu vooya ngiari-yara unnakua tida kiaanoo: Ta mmuakiaa kuavai rikiaunnavaivee, kiaa kiada ivaara ngiariiki ngia-riiki kua tida sabi kua tida varida maisa kua maisa kua tida varida kiaavai. Sa iya kuaivaa rikieerama kiee mmooka hanigia iya mmianee.

²¹ Iya kiaanoo: Vaa ta aikiooma rikiaun-navaivee, kiaa kiada Anutuugaara kutaavaivee

tira aataruuvaa fanniikiaavai.
Anutuuqo kati gioonna kiaapuuyara
yoketaama yaata utiraivo ngii tasipama
vakiavee.

Karaasa Yeena Rau Kioo Kuaivovee
The New Testament in the Waffa Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Waffa long Niugini

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Waffa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

4da5455c-4c87-58ee-a650-bb37acea5bca